

*Л.Г. Бордюгов,
кандидат юридичних наук
(Донецький НДІ судових експертиз)*

Судово-екологічна експертиза: теоретичні аспекти

Ключові слова: *судова експертиза, предмет, об'єкт, завдання судово-екологічної експертизи.*

Успішне розслідування кримінальних справ, пов'язаних з порушеннями екологічного законодавства, потребує максимального використання сучасних наукових досягнень, тобто неможливе без використання спеціальних знань. Однією з основних форм використання спеціальних знань при розслідуванні та судовому розгляді даних злочинів є судово-екологічна експертиза.

У відповідності до ст. 1 Закону України “Про судову експертизу” судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, досудового та судового слідства [3].

Судово-екологічна експертиза – це процесуальна дія, сутність якої полягає у спеціальному дослідженні, яке спрямоване на встановлення пов'язаних з порушеннями вимог екологічного законодавства обставин і фактів про екологічну подію, що привела до загибелі людей, заподіяння шкоди їхньому здоров'ю, великих матеріальних збитків, забрудненню навколишнього середовища, а також до інших тяжких наслідків, і яке проведене в передбаченому процесуальним законом порядку обізнаними в галузі екології та деяких прикладних наук особами за дорученням органу, що проводить розслідування, чи суду з метою встановлення фактичних даних, які у формі висновку судового експерта можуть стати доказом для встановлення істини у кримінальній, цивільній, адміністративній чи господар-

ській справі [1, 51].

На сьогодні дуже важливою є розробка теоретичних основ судово-екологічної експертизи, оскільки до цього часу у повному обсязі не визначені такі фундаментальні категорії, як предмет, об'єкт, завдання, методи судово-екологічної експертизи. Недостатньо вивчений і процес експертного дослідження. Неналежна розробленість зазначених питань гальмує подальший розвиток деяких питань, досить значущих для судово-екологічної експертизи не тільки у теоретичному, але й у практичному відношенні.

Як першочергове завдання вбачається необхідним проаналізувати й можливо більш чітко визначити деякі базові поняття, до числа яких насамперед належить поняття предмета, об'єкта та завдань судово-екологічної експертизи. З огляду на те, що теорія судово-екологічної експертизи тісно пов'язана з судовою експертологією, понятійно-категоріальний апарат якої в останні роки піддався ґрунтовному розробленню, є всі підстави використовувати, де це можливо, визначення або методологічні підходи, розроблені цією науковою дисципліною. Це, з одного боку, дозволить уникнути непотрібних повторень уже проведених досліджень, а з іншого боку – більш чітко визначити специфіку, яка характерна саме для судово-екологічної експертизи.

У “Словнику основних термінів судових експертиз” предмет судової експертизи визначається як фактичні дані (факти, обставини), що встановлюються на основі

спеціальних знань та дослідження матеріалів справи [4, 60].

З огляду на це предметом судово-екологічної є фактичні дані (факти, обставини), які встановлюються в процесі вивчення матеріалів кримінальної, цивільної, адміністративної чи господарської справи на основі спеціальних знань у галузі екології та деяких прикладних наук і які містять сукупності даних про порушення у сфері використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки.

Також з огляду на визначення поняття об'єкта судової експертизи, поданого у зазначеному "словнику" та з урахуванням подальшого розвитку науки судової експертології й розвитку процесуального законодавства, можна дати наступне визначення поняття об'єкта судово-екологічної експертизи.

Об'єктами судово-екологічної експертизи є матеріальні і матеріалізовані джерела інформації, які містять фактичні дані про обставини порушення щодо використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки, і які визначені процесуальним законодавством і закріплені в матеріалах справи та надані експерту органом, що призначив експертизу, для експертного дослідження з метою рішення поставлених питань і встановлення фактів, які входять у предмет судово-екологічної експертизи.

Такими джерелами інформації можуть бути: документи, що фіксують призначення, технічний стан, експлуатаційні характеристики технічних споруд та пристосувань, їх відповідність вимогам охорони навколишнього середовища; природні ресурси (вода, повітря, ґрунт і т. ін.), а також об'єкти рослинного і тваринного походження, стосовно яких є відомості про шкідливий вплив забруднення на них; хімічні речовини, промислові відходи, що є засобом забруднення водойм та повітря (продукти хімічного розпаду, шкідливі хімікати, гербіциди і т. ін.); технічні споруди та пристосування призначені для забезпечення охорони навколишнього середовища; інші обставини

події, що викладені в матеріалах справи, сукупність яких дає судовому експерту-екологу можливість після досліджень дати вичерпні відповіді на поставлені перед ним питання.

З урахуванням сучасних наукових розробок у галузі судової екологічної експертизи найбільш типові завдання судово-екологічної експертизи можна об'єднати в наступні групи:

- визначення виду й місця розташування джерела негативного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище;
- визначення характеристики негативного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище в часі та просторі;
- встановлення механізму негативного антропогенного впливу (механізму виникнення надзвичайної екологічної події);
- визначення масштабів, а також умов та обставин, що сприяють виникненню негативного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище;
- визначення умов та обставин, що сприяють посиленню негативного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище;
- встановлення невідповідностей екологічного характеру у проектах техніко-економічних розрахунків та техніко-економічних обґрунтувань будівництва (реконструкції), планування певного об'єкта;
- встановлення обставин, пов'язаних з порушеннями природоохоронного законодавства та умов експлуатації потенційно небезпечних об'єктів, з діями (бездіяльністю) спеціально уповноважених осіб в галузі охорони навколишнього середовища й природокористування, які сприяли заподіяння шкоди здоров'ю людини (смерті людини) або привели до інших тяжких наслідків [1, 2].

Розробка ключових категорій судово-екологічної експертизи, тобто поняття її

об'єкта, предмета та кола розв'язуваних завдань, відіграє важливу роль у визначенні її місця в системі судових експертиз та в подальшій розробці її теоретичних засад.

Список літератури:

1. *Бордюгов Л.Г.* Загальні завдання судової екологічної експертизи // Сборник научных трудов по материалам международной научно-практической конференции «Перспективные инновации в науке, образовании, производстве и транспорте». Том 8. Юридические и политические науки. – Одесса: Черноморье. – 2007.
2. Задачи судебно-экологической экспертизы // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ecoreal.ru/content/view/101/29/>.
3. Закон України “Про судову експертизу” від 25 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1994. – № 28. – Ст. 232.
4. Словарь основных терминов судебных экспертиз / Отв. ред. А.И. Винберг, А.Р. Шляхов, А.А. Эйсман. – М.: ВНИИСЭ, 1980. – 92 с.

РЕЗЮМЕ

В данный момент судебно-экологическая экспертиза находится в стадии формирования. В связи с этим важно определить ключевые понятия данной экспертизы, которые играют важную роль как, в теоретическом, так и в практическом аспекте.

SUMMARY

Presently judicial-ecological examination is in the stage of forming. In this connection it is important to define the key concepts of this examination, which play an important role both, in theoretical and in a practical aspect.

*Рекомендовано кафедрою
кримінального процесу та криміналістики*

Подано 23.05.08